

دومین همایش ملی افق های نوین در توانمندسازی و توسعه پایدار

معماری عمران، گردشگری و محیط زیست شهری و روستایی

۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۴

نقش طراحی باغ موزه در توسعه ی صنعت گردشگری و محیط زیست پایدار شهری با معرفی بازار تاریخی تبریز و دستاوردهای آن

نگار لطافتی*^۱، محمد رضا پورمحمدی^۲

^۱ کارشناسی ارشد، گروه معماری، علوم و تحقیقات تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

arch6485@yahoo.com 09144041984

^۲ استاد راهنما، آزاد اسلامی واحد تبریز، دانشگاه سراسری، تبریز، ایران.

چکیده

شهر تبریز بدلیل قرار گرفتن در مسیر جاده ابریشم و بعنوان یکی از چند شهر تاریخی و فرهنگی کشور که دارای جاذبه های تاریخی و فرهنگی متعددی است، نقش ناچیزی را از سهم گردشگری بر عهده دارد و هنوز نتوانسته از نظر جذب گردشگر موفق باشد. این شهر از نظر توسعه در زمینه های گوناگون و علی الخصوص توسعه ی فرهنگی و تفریحی در حد بسیار ابتدایی باقی مانده است و همچنین با توجه به صنعت گردشگری و کسب درآمدهای ارزی و ایجاد اشتغال به صورت پایدار و استفاده از جاذبه های مصنوعی و طبیعی این کلان شهر برای توسعه شهر نیاز به مراکز فرهنگی و تفریحی در این شهر کاملا مشهود است. در عین حال بازار تبریز نیز به دلیل داشتن موقعیت مرکزی، از دیرباز دارای انواع کارکردهای شهری به ویژه تجاری، بازرگانی، تاریخی و گردشگری بوده است. نگاه به مشکلات آن، فرضیات موجود در بافت های فرسوده اثبات لزوم احیاء و نوسازی و بهسازی بافت های فرسوده قدیمی، تاریخی... با خلق فضاهایی فرهنگی- تفریحی مانند باغ موزه در جوار این گونه بافت ها می باشد که در این میان نقش موزه ها نیز در بالا بردن سطح بینش هر جامعه ای انکار ناپذیر می باشد. زیرا این گونه سایت ها مانند باغ موزه امروزه به عنوان سایتهای خیلی خوبی برای موزه های جدید استفاده می گردد چون این گونه فضاها خاصیت های مثبتی دارند و باغ مقام خاص و مقدسی دارد به این دلیل که رابطه ی انسان و طبیعت در نهایت هماهنگی است. بنابراین تلفیق چنین فضاهایی با طبیعت در قالب پارک موزه ها به دلیل داشتن ابعاد گوناگون علمی فرهنگی و جاذبه های تفریحی و ایجاد رابطه ی تنگاتنگ با محیط زیست و روند عادی زندگی مردم معنا پیدا کرده اند بر این اساس با اندیشه ی ایجاد یک فضای شهری با بهره گیری از عناصر موجود در طبیعت و هنرهای دستی هنرمندان به خصوص هنرهای ارزشمند بازار به گونه ای که منجر به جذاب سازی محیط شهری گردد. در نتیجه با توجه به اهمیت صنعت گردشگری و ارزش و اعتبار بازار، به منظور شناخت بیشتر گردشگران با آثار هنرمندان برای رغبت بیشتر با آشنایی کامل این مجموعه ی ارزشمند تاریخی بازار و دستاوردهای آن و حتی به منظور رفاه حال بازدیدکنندگان و گردشگران داخلی خارجی در محیطی آرام به منزله ی القای باغ ایرانی نیاز به احداث است. زیرا این چنین فضاهایی می توانند یکی از بهترین و مفید ترین نمونه های مراکز فرهنگی و تفریحی در شهر باشد که با وجود مشاهده ی تغییرات مشهود در طرح ساماندهی شهر تبریز (چه درست و چه نادرست) هنوز شاهد ایجاد چنین مراکزی با این عنوان نبوده ایم به غیر از یک یا دو مورد کوچک که با توجه به وسعت این شهر ناچیز می نماید بنابراین نیاز به طراحی فضایی مانند باغ موزه به عنوان نمونه ی بارز یک فضا با کاربری فرهنگی، تفریحی ضرورت می نماید. مهمترین هدفی که در طراحی این مجموعه مدنظر قرار گرفته پیوستگی و پویایی عناصر مجموعه و خلق محیطی گرم و جذاب و ایجاد یک فضای ارتباط برای استفاده کنندگان می باشد بر این اساس انتخاب این موضوع با عنوان باغ موزه با رویکرد معرفی بازار و دستاوردهای ارزشمند آن، احیاء فرهنگ، هنر و توجه به مجموعه ای نظام یافته در صنعت گردشگری و جذب

دومین همایش ملی افق های نوین در توانمندسازی و توسعه پایدار

معماری عمران، گردشگری و محیط زیست شهری و روستایی

۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۴

توریسم می باشد که بتواند به ماندگاری، قدمت تاریخی و ارزشمند فضایی از شهر و تبدیل آن به عنصری فرهنگی و گردشگری کمک کند.

کلید واژه ها: بازار تبریز- دستاوردهای بازار- هنرهای سنتی- موزه- باغ موزه- صنعت گردشگری

مقدمه

ایران به علت داشتن قدمت تاریخی یکی از کشورهای مهم منطقه از لحاظ تمدن و فرهنگ می باشد فرهنگی اصیل که نشان دهنده ی اقتدار سیاسی، فرهنگی و... این مرز و بوم می باشد به خصوص هنرهای سنتی قدیم وسیله ای برای بیان این فرهنگ می باشد. اگر چه بسیاری از فعالیت های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ایرانیان طی سالیان متمادی تغییر یافته است اما هنرهای دستی با گذشت سالیان سال دارای همان ارزش و اعتبار هستند (اسدالهی نیا، ۱۳۸۲). تبریز شهری است که به شهر اولین ها نام گرفته است و به گواه تاریخ، این شهر در تمامی اعصار به وجود توانمندیهای منحصر به فرد شهر خود بالیده است که بازار تاریخی تبریز یکی از همین جاذبه های منحصر به فرد و غنی است (وفا مهر، ۱۳۸۱).

بازار تاریخی تبریز در مرداد ماه سال ۱۳۸۹ خورشیدی به عنوان نخستین بازار جهان در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است (فرهنگ جغرافیایی شهرستان تبریز، ۱۳۸۱؛ ص ۱۳۲ و ۱۳۳). این بازار یکی از بزرگ ترین و مهم ترین بازارهای سرپوشیده در سطح ایران و قاره آسیا به شمار می رود و با مساحتی حدود یک کیلومتر مربع، بزرگ ترین بازار سرپوشیده جهان است (ظهوری، ۱۳۸۵). بازارچه ها و دستاوردهای با ارزش بازار: بازار امیر - بازار بلور فروشان - بازار حرمخانه - بازار شیشه گرخانه - بازار صادقیه - بازار عباچی - بازار فرش تبریز - بازار کفاشان - بازار امینی دوز - بازار امیر یکی از مهم ترین و پر رونق ترین بازارهای تبریز است (فرهنگ جغرافیایی شهرستان تبریز، ۱۳۳).

هنرهای سنتی به آن دسته از میراث وسیع فرهنگی بشر اطلاق می شود که سینه به سینه و دست به دست از نسلهای گذشته تا به امروز به حیات پر ارزش خود ادامه داده است (شکاری، ۱۳۸۵). همچنین دسته ای از آثار با ارزش پیشینیان که به صورت مکتوب یا به صورت شی از طریق مختلف به دست ما رسیده است نمایانگر برجستگی فکری و قوه ی ابتکار و طریقه ی زندگی انسان مقاوم در سیر تاریخ است و همیشه ذوق و خلاقیت همرا با بیان عواطف و زیبایی جز خصیصه های این آثار می باشد (شکاری، ۱۳۸۵).

با توجه به برنامه ریزی توریسم و گردشگری در شهرهای بزرگی همچون تبریز می توان گفت امروزه گردشگری یکی از منابع اصلی درآمد ملی کشورهای توسعه یافته و برخی کشورهای در حال توسعه را تشکیل می دهد بنابراین سرمایه گذاری در صنعت گردشگری دارای آثار و تبعات اقتصادی، اجتماعی و حتی کالبدی است که اثرات اقتصادی آن را می توان در سطوح ملی و بین المللی در کسب درآمدهای ارزی، متعادل کردن این توزیع درآمد، جذب سرمایه های خصوصی، ایجاد اشتغال، ایجاد امنیت، تحکیم پیوندهای ملی و منطقه ای و جهانی، حفظ میراث های فرهنگی، تجدید زیرساختهای شهری عرضه تمدن و فرهنگ، طبیعت، عادات و آداب، به جهان به عنوان عناصری ارزشمند و دیدنی همان راه نو است (ویستا مرجع مهمترین عناوین خبری).

موزه عبارت است از محلی برای گرد آوری و نگهداری مطالعه و بررسی و به نمایش گذاشتن نعمات فرهنگی یا طبیعی به منظور آموزش و پژوهش و ارزش دادن به این مجموعه و لذت بردن از آن (جرج هانری ریویر - کلیات مردم شناسی). موزه های تخصصی: موزه هایی که نه در یک بنای مشخص بلکه در محدوده ی یک باغ یا یک پارک مستقر شده اند و آثار آنها در فضای